

Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній ступінь бакалавр

на тему:

**«НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО
ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ»**

Виконав: здобувач III курсу, групи Р/33
спеціальності 231 Соціальна робота
Освітня програма «Соціальна робота
(Соціально-психологічне консультування)»

Назаренко Т. Ю.

Керівник:

доктор філософії Максим СКОЧКО

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент

Ірина АЛБУЛ

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖУВАНОЇ ПРОБЛЕМИ	6
1.1. Сутність соціального захисту в Україні.....	6
1.2. Основи соціального захисту вразливих категорій населення.....	16
РОЗДІЛ 2. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ	23
2.1. Правовий механізм соціального захисту населення.....	23
2.2. Проблеми в реалізації соціальної політики та шляхи їх вирішення.....	41
ВИСНОВКИ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48

ВСТУП

Актуальність дослідження. Соціально-психологічний дискомфорт, зниження життєвого рівня населення та соціально-економічна криза у суспільстві призводять до зменшення населення України. За таких умов важливим завданням є побудова ефективної та злагодженої системи соціального захисту. Важливим аспектом системи соціального захисту в державі є нормативно-правове забезпечення, яке регулює систему соціального захисту населення в Україні.

Однією зі складних проблем, які потребують невідкладного вирішення в процесі розбудови демократичної і правової державності України, є забезпечення соціальних гарантій громадянам та створення умов для покращення життя населення. На шляху термінового вирішення цього завдання стоять різні за складністю і масштабом перешкоди [7, с. 55–57].

Соціально-економічний розвиток суспільства, негативна демографічна ситуація, що спостерігається в багатьох країнах світу, стали передумовами того, що соціальне забезпечення нині є невід'ємним складником державної соціальної політики. Соціальний захист завжди займав і займає одне з ключових місць у житті суспільства, держави, а також окремої людини. Система соціального захисту населення є неодмінним атрибутом соціальної політики держави. Соціальний захист виступає однією зі складових частин соціальної політики [38, с. 246-250].

Сьогодні, коли країна знаходиться у стані війни, соціальний захист потребує вдосконалення, зокрема проведення економіко-правових заходів, спрямованих на надання належного рівня грошового, медичного, житлового, речового, продовольчого та інших видів забезпечення [5, с. 135–139].

Метою соціального захисту є забезпечення виживання соціально незахищених верств населення та першочерговий захист окремих категорій громадян (військовослужбовців, вимушених переселенців, постраждалих та ін.). Як перспективну необхідно розглядати мету, що відповідає ст. 46

Конституції України, згідно з якою громадяни мають право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та інших випадках, передбачених законом [18; 89, с. 169-174].

Сьогодні велика кількість наукових публікацій, в яких висвітлено проблематику нормативно-правового забезпечення соціального захисту в Україні, а саме: Б. Сташків [87], А. Гудзь [8, с. 106–109], Л. Шумна [99], А. Клименко [17], О. Кравченко [21], Г. Кучер [22], М. Тимофєєва [89], Л. Малюга [25, с. 100-108], В. Лукашикевич [24], Ю. Маршавін [26], М. Руженський [80], К. Слюсаренко [82, с. 190-200], І. Смирнова [83], Ю. Стельмащук [88] та інші.

Дослідженням соціального забезпечення громадян, пошуку недоліків та пошук перспектив розвитку звернула свою увагу А. Дутчак [12], у праці Л. Міщенко досліджено стан соціального захисту та соціального забезпечення населення в Україні [33].

І. Молоченко здійснювала аналіз нормативно-правової бази забезпечення життєдіяльності людей з інвалідністю, визначала основні положення, призначення та напрями діяльності [34, с. 280-283].

Дослідженням сучасного рівня соціального захисту населення в Україні, визначенням основних проблем у сфері соціального захисту населення та можливих напрямів їх подолання займалась Т. Гітіс [6, с. 116–122].

Враховуючи актуальність теми дослідження, її наукову нерозробленість зумовили вибір теми дипломної роботи **«Нормативно-правове забезпечення соціального захисту в Україні»**.

Мета дослідження: здійснити теоретичне обґрунтування нормативно-правового забезпечення соціального захисту в Україні та виявлення основних проблем щодо реалізації соціальної політики.

Об'єктом дослідження є соціальний захист в Україні.

Предметом дослідження – система нормативно-правового забезпечення соціального захисту в Україні.

Відповідно до мети дослідження визначено **основні завдання:**

1. Розкрити сутність соціального захисту в Україні.
2. Проаналізувати основи соціального захисту вразливих категорій населення.
3. Здійснити аналіз правового механізму соціального захисту населення.
4. Дослідити проблеми в реалізації соціальної політики та шляхи їх вирішення.

Для розв'язання зазначених завдань застосовано такі **методи дослідження:**

теоретичні – аналіз наукової літератури з проблеми дослідження для обґрунтування основних питань нормативно-правового забезпечення соціального захисту в Україні; аналіз та узагальнення наукової інформації з проблеми дослідження;

емпіричні – порівняння, узагальнення наукових даних для нормативно-правового забезпечення соціального захисту.

Теоретична значущість кваліфікаційної роботи полягає у з'ясуванні теоретичних засад нормативно-правового забезпечення соціального захисту в Україні.

Практична значущість отриманих результатів полягає у детальному аналізі існуючої нормативно-правової системи соціального захисту, виявленні основних проблем щодо реалізації соціальної політики.

Апробація результатів. Матеріали дослідження були обговорені та схвалені на засіданнях кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, студентській науково-практичній конференції в м. Умань.

Публікації. За результатами дослідження опубліковано тези на тему Назаренко Т. Ю. Сутність соціального захисту в Україні. *Проблеми та перспективи соціальної роботи та психології в умовах війни* : матеріали II-ої Всеукр. студент. науково-практ. онлайн-конф., м. Умань, 2 берез. 2023 р. Умань, 2023. С. 161–163.

Структура роботи. Дипломна робота складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ І ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖУВАНОЇ ПРОБЛЕМИ

1.1. Сутність соціального захисту в Україні

В умовах зміни суспільно-економічної формації в будь-якому суспільстві виникають глибокі соціальні, політичні, економічні та етико-психологічні проблеми. Це призводить до порушення нормальної життєдіяльності більшості членів суспільства, загострення проблем особистості та соціальних груп, а також неспроможності самостійно розв'язувати певні завдання соціалізації [23].

Соціальною проблемою для України кінця ХХ – початку ХХІ сторіччя стало: зростання рівня правопорушень, зокрема серед підлітків та молоді; поширення кількості хворих на наркоманію та токсикоманію; стрімке збільшення кількості людей, що живуть із ВІЛ/СНІД; поява біженців, переселенців та мігрантів; порушення природної структури сім'ї, що складалась віками, створення різних типів, переважно неповних сімей та ін. У свою чергу, ці проблеми спричиняють нові труднощі, які ведуть до появи бездоглядних дітей та підлітків, девіантної поведінки, активізації негативного середовища неблагополучних сімей тощо. Існують також проблеми демографічного характеру – старіння населення, зниження народжуваності, підвищення показників смертності, фінансові труднощі у зв'язку із втратою заощаджень громадян унаслідок інфляційних та інших негативних економічних процесів, а також явне та приховане безробіття, зниження рівня доходів, різке розшарування суспільства тощо. Унаслідок усіх цих негараздів в українців зруйновано традиційні форми адаптації, змінився особистісний досвід, відбулася дезорганізація внутрішнього світу [23].

На сучасному етапі розвитку українського суспільства проблеми соціальної роботи дозволяють виявити та скоригувати шляхи, напрямки та перспективи розвитку країни як соціальної держави. Крім того, саме завдяки

соціальної роботі стала можливою переорієнтація соціальної політики від розподільних принципів через принципи адресності до принципів соціальної захищеності та справедливості. Оскільки соціальна робота є тим інструментом, завдяки якому відбувається впровадження соціальної політики, то значення цього виду діяльності полягає також не лише в окресленні та розв'язанні соціальних проблем населення, але й у можливості побудови України як соціальної держави загального добробуту [23].

Соціальний захист є невід'ємною частиною політики держави, яка в змозі нести відповідальність за добробут, розвиток і безпеку своїх громадян. Це та складова, від ефективності якої залежить цивілізаційний розвиток будь-якого суспільства. Дослідження сутності соціального захисту, його місця в соціальній політиці держави становить значний інтерес в складних умовах сьогодення, адже соціальний захист є засобом збереження фінансової рівноваги та добробуту у суспільства [35].

Поняття «соціальна держава» передбачає, що держава буде здійснювати соціальну політику, спрямовану на забезпечення потреб та інтересів усіх соціальних класів, прошарків, окремих груп та членів суспільства. Таким чином, оцінку дієвості соціальної політики пов'язують із рівнем життя населення та наданням громадянам соціальних прав, що гарантуються Конституцією, кількістю та якістю реалізованих соціальних програм, їх адресністю та дієвістю [23].

К. Дубич трактує соціальний захист, як систему матеріальних та юридичних заходів, що здійснюється суспільством і державою з метою забезпечення мінімально достатніх умов життя, а також підтримки життєдіяльності та існування людини в суспільстві, реалізації її конституційних соціально-економічних і соціально-політичних прав і свобод [10; 23].

Соціальний захист зорієнтований на високий рівень, різноманіття і дієвість гарантій, що забезпечують реалізацію і охорону конституційних прав громадян. Ці гарантії розуміються і як обов'язок держави та суспільства

створювати відповідні умови для вільного і безперешкодного виконання громадянами своїх прав і обов'язків [23].

Соціальні гарантії у системі соціального захисту є фундаментом. І від того, на якій основі будується вся система, залежить рівень безпеки життєдіяльності всього суспільства [23; 81].

Під соціальними гарантіями розуміється обов'язок із забезпечення комплексу елементарних умов життєдіяльності, що формують соціально рівну доступність усіх членів суспільства до отримання гарантованих життєвих благ і послуг. Забезпечують процес формування системи соціальних гарантій ряд підсистем, які включають правову (механізм розробки і прийняття законодавчих актів у сфері соціального захисту), фінансову (являє собою сукупність джерел фінансування заходів і програм соціального захисту), кадрову (підготовка кадрів фахівців для реалізації заходів і програм соціального захисту), наукову (усебічний розвиток різноманітних напрямів наукових розробок, досліджень) і інформаційну (система соціальної статистики у сфері доходу, потреб, рівня життя та ін.). Кожна відіграє певну визначену і специфічну роль [23].

Соціальний захист і соціальні гарантії мають всезагальний характер: охоплюють усі сфери життєдіяльності; захист здійснюється на всіх стадіях життєвого циклу (діти, молодь, робітники, доросле непрацююче населення, пенсіонери); соціальні гарантії поширюються на всі, без винятку, групи. Соціальний захист повинен будуватися з урахуванням соціально-економічного становища, забезпечувати профілактику виникнення соціальної напруги, попереджувати негативні явища і тенденції [4; 13].

Соціальний захист – необхідний елемент функціонування будь-якої розвиненої держави. Упродовж багатьох років в Україні та інших країнах світу активно обговорюються питання щодо сутності, стандартів і механізмів досягнення високого рівня соціального захисту населення. Окремі аспекти цього питання викликають дискусії у наукових колах, оскільки є надзвичайно актуальними для всіх країн [93, с. 34-46].

Визначаючи сутність соціального захисту, можна спиратися на положення Конституції України, норми законодавства, міжнародно-правові норми, довідкову та енциклопедичну літературу, іноземні джерела, світовий досвід соціального розвитку [35].

Соціальний захист – необхідний елемент функціонування будь-якої досить розвиненої держави. Концепція соціального захисту виникла наприкінці XIX – початку XX в. В широкому загальносоціологічному змісті відповідний термін уперше з'явився в США в 30-х роках і поступово поширився в західній соціології для позначення системи мір, що захищають будь-якого громадянина від економічного і соціального занепаду внаслідок безробіття, втрати або різкого скорочення прибутку через хворобу, народження дитини, виробничої травми або профзахворювання, інвалідності, старості, втрати годувальника [95; 100].

За своєю природою сучасна система соціального захисту населення є закономірним відображенням таких глобалізаційних тенденцій суспільного розвитку, як соціалізація економіки, інтелектуалізація виробництва, пріоритетність загальнолюдських цінностей, утвердження високих стандартів якості життя та перманентне підвищення рівня людського розвитку [92, с. 106-110].

В Україні за період відновлення її державності та ринкової трансформації економіки система соціального захисту зазнала кардинальних змін, пов'язаних з її характером, джерелами фінансування соціальних витрат та механізмами отримання соціальних допомог і виплат, а саме роздержавлення інститутів соціального захисту, диверсифікація каналів отримання соціальних компенсацій та соціальних послуг, делегування частини соціальних функцій держави домогосподарствам та корпоративному сектору, а також розширення зобов'язань України щодо дотримання міжнародних соціальних стандартів [92, с. 106-110].

Соціальний захист у механізмі державного управління не тільки надає підтримку тим, хто цього потребує, а й забезпечує в країні здоровий соціальний клімат [35].

Державне соціальне забезпечення є складовою системи соціального захисту і виконує функцію нагромадження та розподілу коштів соціального захисту, призначених на соціальну допомогу, виплати по соціальному страхуванню тощо. Соціальне забезпечення включає пенсії й різного роду допомоги. Таким чином, під соціальним забезпеченням розуміють заходи матеріальної підтримки особи та сім'ї з боку держави і суспільства. До системи соціального захисту слід віднести також соціальні нормативи гарантовані державою мінімальні рівні винагороди за працю, стипендіального та соціального забезпечення [35].

Держава для вироблення і здійснення соціальної політики утворює відповідні структури законодавчої та виконавчої влади. Правом законодавчої ініціативи, згідно з Конституцією України, володіє Кабінет Міністрів України, який розробляє та вносить на затвердження Верховної Ради України найважливіші законопроекти щодо визначення стратегії та основних параметрів соціальної політики, спрямованих на розвиток соціальної сфери, реалізацію соціальних програм збереження та відтворення фізичного, інтелектуального, духовного й трудового потенціалу, створення інституційних та соціально-економічних передумов для задоволення громадянами своїх потреб та інтересів, вияву активності, а також максимального розкриття особистісного потенціалу кожним індивідом [9].

Перед системою соціального захисту стоять широкі стратегічні завдання, пов'язані із політичною, економічною, соціальною сферами. Система соціального захисту має значний вплив на стабільність у суспільстві, на розвиток людських ресурсів шляхом підтримки добробуту, стимулювання споживання, на суспільний розвиток в цілому, і посідає чільне місце в політиці соціальної держави [9].

В умовах розбудови української державності та розвитку ринкових відносин потребують гарантій соціального захисту усі прошарки населення України особливо пільгові категорії громадян. Виникає зростання потреби в ефективному соціальному захисті, викликаному погіршенням добробуту населення в умовах економічних і соціальних перетворень при переході до ринкового розвитку суспільства, коли значна кількість людей поставлена на межу виживання. Поглиблюється соціальне та майнове розшарування, що призводить до розбалансування можливостей вдоволення основних соціальних потреб населення. Продовжують залишатись низьким рівень та якість життя [86, с. 205-212].

За останні роки збільшилася майже вдвічі кількість пенсіонерів за віком, безпритульних і нужденних, що вимагає від держави забезпечення соціальних гарантій та організації ефективної соціальної підтримки цих верств. Важливе місце у системі державного соціального захисту займає соціальна допомога. Це турбота держави про громадян, які потребують підтримки, сприяння у зв'язку з віком, станом здоров'я, спеціальним станом та малозабезпеченістю. Отже, завданням соціальної допомоги є полегшення матеріального стану людей незалежно від їх трудової діяльності [86, с. 205-212].

Соціальний захист в Україні реалізується через матеріальне забезпечення економічно активного населення (шляхом соціального страхування); пенсійне забезпечення; соціальну допомогу найбільш вразливим категоріям; матеріальну допомогу сім'ям з дітьми; компенсації, індексації та пільги населенню; соціальне обслуговування тощо. Таким чином, соціальний захист здійснюється за допомогою соціального забезпечення та соціальної допомоги [86, с. 205-212].

В умовах ринкової економіки основними формами розвитку інституту соціального захисту населення, кожна з яких передбачає власні методи та джерела фінансового забезпечення, є: соціальне забезпечення, соціальне страхування, соціальна допомога [86, с. 205-212].

Соціальне забезпечення передбачає надання соціального захисту певним категоріям населення (державні службовці, військові, діти-сироти тощо). Фінансове забезпечення таких соціальних видатків здійснюється за рахунок податкових надходжень у бюджет. На основі цього відбувається фінансування державної соціальної політики, в тому числі програм у галузі охорони здоров'я, середньої та вищої освіти [86, с. 205-212].

Соціальне страхування передбачає матеріальне забезпечення економічно активного населення та пенсійне забезпечення. Фінансове забезпечення механізмів соціального захисту у системі соціального страхування здійснюється за рахунок страхових внесків членів страхового об'єднання, які при настанні страхового випадку отримують страхові виплати. Фінансове забезпечення виплат по соціальному страхуванню також може частково здійснюватися за рахунок державних дотацій або кредитів [86, с. 205-212].

Соціальний захист і соціальна справедливість забезпечуються тим, що громадяни мають вільний доступ до системи соціального страхування (на відміну від добровільного страхування), незалежно від наявності у них соціальних ризиків (похилий вік, хронічна хвороба, інвалідність тощо) і ступеня ймовірності цих ризиків. Це надає соціальному страхуванню суспільної значимості й обумовлює обов'язковість участі громадян у цій системі [86, с. 205-212].

Видами соціального забезпечення громадян в Україні є пенсійне забезпечення, забезпечення допомогоюми, пільгами та перевагами, натуральне забезпечення, компенсації тощо [23; 91].

Під соціальним забезпеченням будемо розуміти форму надання соціальних послуг, спрямованих на матеріальне забезпечення певних категорій громадян за рахунок коштів державного бюджету і спеціальних позабюджетних державних фондів, у випадку втрати джерела до існування, понесення додаткових витрат чи відсутності необхідного прожиткового мінімуму з об'єктивних, соціально значущих, обумовлених законодавством,

причин з метою вирівнювання соціального становища цих громадян у порівнянні з іншими членами суспільства [23].

Соціальне забезпечення базується на соціальній допомозі. Соціальна допомога – це система соціальних дій у формі соціальної підтримки, допомоги, пільг, субсидій, що надаються соціальними установами (службами) окремим індивідам або групам населення для подолання або пом'якшення життєвих труднощів, підтримки їхнього соціального статусу, забезпечення повноцінної життєдіяльності в суспільстві [11; 23].

Соціальна допомога передбачає різні види соціальних виплат, дотацій, пільг, субсидій для покращення стану певних соціальних прошарків населення шляхом соціальних програм та забезпечення діяльності мережі відповідних соціальних закладів. Людина, яка потрапила в скрутне становище і не може самостійно з нього вийти, може звернутись по допомогу до відповідних інстанцій і розраховувати на соціальний захист (соціальні виплати, соціальні послуги) в обсязі, достатньому для подолання проблем, що зумовили звернення по допомогу. Так само, як і у разі здійснення соціального забезпечення, соціальна допомога передбачає фінансове забезпечення соціальних видатків за рахунок податкових надходжень до бюджету [86, с. 205-212].

Дотримуючись принципів соціальної справедливості, система соціального захисту створює для всіх членів суспільства рівні умови, які перешкоджають негативному впливу середовища на людину та забезпечують гідну й соціально прийнятну якість їхнього життя [35].

Аналітичний центр Cedos проводив моніторинг впливу війни на сферу соціального захисту в Україні. Цією роботою вони прагнуть зафіксувати найважливіші рішення та події у цій сфері й окреслити основні виклики. Зокрема вони розповідають про евакуацію дітей з вразливих категорій, соціальні послуги з забезпеченням проживання, соціальні послуги з догляду вдома та надання соціальних послуг в умовах війни [85].

Повномасштабне вторгнення агресора в Україну стало викликом для всіх сфер – не винятком стала і соціальна, яка опікується вразливими, малозахищеними та незахищеними категоріями населення.

Надання соціальних послуг є одним із основних напрямків системи соціального захисту нарівні з виплатою грошової соціальної допомоги. Спектр цих послуг є досить широким – від послуг з догляду вдома, різноманітної допомоги з подолання тих чи інших складних життєвих обставин до комплексних медико-соціальних послуг, що передбачають проживання людини у спеціалізованій установі.

Люди, які отримують соціальні послуги, з тих чи інших причин (або їх комплексу) перебувають у вразливому становищі, а отже, ще менш стійкі до різноманітних криз. Людина, яка не може самостійно покинути своє помешкання або піклуватися про себе чи своїх дітей і фактично залежить від сторонньої допомоги, в ситуації військової загрози опиняється у фактично беззахисному становищі. Для сімей, у яких один чи обое з батьків страждають від наркотичної залежності та/або мають місце складні стосунки чи насильство, ті виклики, які приносить війна, можуть бути дуже складними [85].

У найперші дні та тижні війни держава сфокусувалася на евакуації дітей із вразливих категорій, які перебувають у закладах інституційного догляду, так і дітей з дитячих будинків сімейного типу та з родин, які перебувають у складних життєвих обставинах. Одним із перших евакуаційних заходів, організованих органами місцевого самоврядування, стало вивезення 25 лютого [32] дітей із центру соціально-психологічної реабілітації, що розташований на північній околиці міста Києва. 26 лютого з найнебезпечніших точок Донецької області до центру дитячого оздоровлення та відпочинку в іншому регіоні було евакуйовано [101] 166 дітей із числа вразливих категорій [85].

Станом на кінець березня з районів активних бойових дій у західні регіони України або за кордон (зокрема до Німеччини, Італії, Швейцарії,

Туреччини) було евакуйовано більше 10 тисяч дітей із вразливих категорій, з них майже 3 тис. – із закладів інституційного догляду. Через два місяці після початку війни (станом на 25 квітня), за даними профільного міністерства, із закладів інституційного догляду за кордон було евакуйовано 3647 дітей разом із супроводжуваними особами. При цьому Міністерство соціальної політики у співпраці з МЗС активізували роботу консульських установ у країнах прибуття задля захисту прав евакуйованих дітей, зокрема їх убезпечення від незаконного усиновлення іноземцями. За умовами їхнього проживання стежить Національна соціальна сервісна служба [85].

Модель адміністрування державних соціальних програм, соціальних послуг і соціальної роботи, що застосовується у нинішній системі соціального захисту, потребує синхронізації з процесом реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади в Україні, та суттєвих змін, спрямованих насамперед на забезпечення надання соціальних послуг і використання відповідних сервісів на базовому рівні у спроможних територіальних громадах у межах виконання ними власних і делегованих повноважень [29].

Разом з тим у переважній більшості громад не створено комунальних надавачів соціальних послуг, не проводиться соціальна робота, не налагоджено співпрацю зі структурними підрозділами соціального захисту, службами у справах дітей місцевих органів виконавчої влади, громадськими організаціями, і, відповідно, мешканці цих громад не отримують належної їм соціальної підтримки.

Така ситуація не сприяє зацікавленості територіальних громад у визначенні потреб своїх мешканців і забезпеченні їх доступними адміністративними та базовими соціальними послугами за місцем проживання, що є неприйнятним в умовах реформування територіальної організації влади.

Нова модель управління у зазначеній сфері має забезпечувати поєднання централізації та децентралізації повноважень щодо соціального захисту

населення і захисту прав дітей з метою створення та розвитку повноцінного життєвого середовища для громадян і задоволення їхніх потреб у соціальному захисті [29].

Соціальний захист є основним напрямом соціальної політики з метою забезпечення права людини, що, потребує допомоги на гідні умови життя [23].

Отже, соціальний захист населення є основою соціальної політики держави, яка здійснюється в усіх країнах світу. Соціальний захист виступає необхідним елементом функціонування будь-якої розвиненої держави.

1. 2. Основи соціального захисту вразливих категорій населення

В умовах зміни суспільно-економічної формації у будь-якому суспільстві виникають глибокі соціальні, політичні, економічні та етико-психологічні проблеми. Це призводить до порушення нормальної життєдіяльності більшості членів суспільства, загострення проблем особистості та соціальних груп, а також неспроможності самостійно розв'язувати певні завдання соціалізації. Наслідком цього є деформація суспільства, злам цінностей та соціальних норм, розвиток дестабілізаційних процесів у всіх сферах суспільного життя [98, с. 111-116].

Вирішення соціальних проблем є одним з пріоритетних напрямів державної політики України. Нинішня система соціального захисту перебуває на етапі становлення, хоч і налічує безліч нових видів послуг, які надають різноманітні спеціалізовані заклади, поряд із якісним перетворенням вже існуючих. Систему соціального захисту можна розглядати як певний вид соціальних інвестицій, що за умов їх ефективного використання мають сприяти розвитку людини та українського суспільства в цілому [79, с. 190-200].

Соціальний захист населення є невід'ємною складовою соціальної політики нашої держави. Через соціальний захист держава надає необхідну допомогу найбільш незахищеним верствам населення, яку здійснюють органи державної влади та фінансується вона державним бюджетом України.

Удосконалення системи соціального захисту найбільш вразливих верств населення в Україні є стратегічно важливим завданням, яке стоїть перед урядом країни. В нашій країні проблеми щодо соціального захисту найбільш вразливих верств населення стоять дуже гостро. Усе це пов'язано з соціально-економічним становищем в країні. В умовах сьогодення, сучасні установи та організації, що здійснюють соціальний захист, мають розробити шляхи і способи удосконалення системи соціального захисту найбільш вразливих верств населення і адаптувати їх до тих умов в яких перебуває наша держава [39].

Формування й розвиток національної моделі соціальної підтримки вразливих категорій населення, що ґрунтується на цільовому підході до розв'язання поставлених завдань і відповідає принципам соціальної справедливості, адресності надання допомоги. Соціальна підтримка передбачає не лише разову допомогу сім'ї чи особі, яка її потребує. Кінцевою метою є об'єднання фінансових та ресурсних можливостей держави і територіальної громади на підвищення соціальної відповідальності громадян, їх активної участі в економічних і соціальних процесах. Водночас важливим є вдосконалення системи соціального обслуговування шляхом безумовного виконання державних соціальних стандартів з обслуговування населення, розвитку мережі закладів, що надають соціальні послуги, зміцнення їхньої матеріально-технічної бази, застосування нових форм і технологій соціальної роботи, розширення спектру надання послуг [98, с. 111-116].

Соціальна політика включає в себе систему соціального захисту населення і є дуже важливою її частиною. Україна – це, насамперед, соціальна держава. Хоча зараз ми переживаємо період становлення нашої держави як демократичної та правової, ми вже маємо певний фундамент у соціальній сфері [39].

У загальному розумінні соціальну державу можна визначити як таку, що прагне до забезпечення кожному громадянину гідних умов існування, соціальної захищеності, співучасті в управлінні виробництвом [27, с.274-282].

Шлях становлення України як самостійної й незалежної держави супроводжується виникненням значної кількості соціальних проблем. Криза, яка існувала в тогочасному суспільстві, породжувала швидкий темп зниження рівня морального та матеріального становища в сім'ях, тим самим спонукаючи до різкого збільшення кількості найбільш вразливих верств населення. На збільшення чисельності таких верств населення вплинули такі фактори: зниження матеріального рівня населення, економічна нестабільність, зменшення витрат державного бюджету на соціальну сферу та багато іншого [39].

Соціально вразливі верстви населення – це особи або соціальні групи, що мають значну ймовірність зростання соціальних проблем у період нестабільності у суспільстві, економічної кризи, катастроф та інших чинників. До соціально вразливих категорій населення належать пенсіонери, особи з інвалідністю, самотні, сім'ї з дітьми, діти-сироти, молодь, безробітні, внутрішньо переміщені особи, малозабезпечені, бездомні, залежні від алкоголю та наркотиків, звільнені особи та ін. [1; 23].

До загальної категорії особливо вразливих громадян належать біженці, люди похилого віку, представники етнічних і расових меншин, інваліди, особи, що вийшли із психіатричних лікарень чи в'язниць, хворі чи з поганим здоров'ям, бездомні чи ті, хто живе у скрутних умовах або шукає притулку, батьки-одинаки, жінки, що мають на утриманні інших членів родини і мають скромний статок, довгострокові безробітні, працюючі особи літнього віку, молоді люди і діти. Багато хто з них, зрозуміло, не належить до особливо вразливих категорій населення. Їхня вразливість частіше стає наслідком недосконалості наявної системи соціального забезпечення, цінностей, що переважають у суспільстві, практичних заходів, здійснюваних у суспільному житті, і загострюється цими ж факторами [23; 94].

Таким чином, уразливими категоріями населення, водночас клієнтами соціальної роботи, є люди (окремі індивіди або групи), які переживають

соціальні проблеми власного існування і яким надають допомогу у розв'язанні цих проблем спеціалізовані соціальні інституції [23; 97].

Найбільш вразливим в умовах ринкової економіки і таким, що потребує всебічної підтримки з боку держави справедливо вважається непрацездатне населення. Можливості держави в забезпеченні соціальних гарантій непрацездатного населення залежать від ефективної роботи його працездатної частини. Збільшення грошових витрат без нарощування обсягів виробництва конкурентоздатної продукції та послуг не здатні забезпечити належний рівень життя людей. Це призводить лише до посилення інфляції та подальшого зuboжіння населення [96, с. 51-66].

Метою соціального захисту є надання кваліфікованої допомоги особі або групі осіб, що зазнали певних соціальних ризиків та забезпечити їм потрібні умови для життя і розвитку. Поняття «соціальний захист» визначають як: діяльність держави, яка покликана для повноцінного формування та розвитку особистостей, а також надання усіх необхідних гарантій, які є необхідними для досягнення соціально-прийнятого рівня життя та свобод громадян нашої держави [39].

За пропозицією Міністерства соціальної політики Уряд ухвалив рішення про посилення соціального захисту вразливих категорій осіб. Ухвалене рішення передбачає три основні зміни [84].

Перша зміна посилює захист людей з інвалідністю. Вона передбачає, що до сукупного доходу сім'ї при визначенні права на отримання та розміру соціальних допомог, які надаються з урахуванням доходу, не включається державна соціальна допомога, яка виплачується з надбавкою на догляд:

- за дитиною з інвалідністю підгрупи А,
- за особою з інвалідністю з дитинства І групи підгрупи А [31].

Друга зміна забезпечує право внутрішньо-переміщених отримувати допомогу на проживання під час воєнного стану, зокрема тих, що проживають в місцевостях, де через активні бойові дії органи соціального захисту не працюють.

На цей вид допомоги поширено дію особливого порядку нарахування та виплати грошових допомог, пільг та житлових субсидій під час воєнного стану. Для тих міст та районів, де органи соціального захисту не мають змоги працювати, відбуватиметься централізоване нарахування і виплата допомоги на проживання для внутрішньо переміщених осіб [31].

Третя зміна захищає права отримувачів пільг. Зокрема, строк виплати пільг на оплату житлово-комунальних послуг, які надаються з урахуванням доходу (багатодітним сім'ям, дітям війни, тощо) і які було призначено раніше, автоматично продовжується на весь час воєнного стану плюс один місяць після його скасування. Отримувачам таких пільг під час дії воєнного стану не потрібно звертатись до органів соціального захисту населення для їх продовження [31].

Сама система соціального захисту включає в себе безліч різних елементів, механізмів та ознак. Усі складові є надзвичайно важливими чинниками соціально-відповідальної держави. Соціальне забезпечення ж означає практику та виконання тих гарантій які надає держава, тобто виплату пенсій, допомоги, надання послуг та інше. Соціальне забезпечення здатне регулювати рівень життя населення і покликане здійснювати соціальну допомогу та підтримку у різних формах, які фінансує держава. До соціального забезпечення входить: фінансове забезпечення соціальної допомоги, визначення методів її нарахування, супровід соціальної допомоги, контроль за дотриманням усіх вимог та інше. І соціальний захист і соціальне забезпечення є певним інструментом в руках держави на шляху до забезпечення добробуту та покращення життя населення [39].

На шляху розвитку України до європейського рівня життя необхідно забезпечити достатній рівень соціального захисту населення. Сьогодні Україна вибрала політику спрямовану на прийняття європейських норм в українське законодавство, що дозволить стабілізувати економіку, створити умови нормативно-регуляторної бази та змінити соціальну захищеність громадян, створивши високий рівень якості життя в країні [16, 137–141].

Поліпшення соціального захисту населення шляхом впровадження ефективних програм, сприяє поліпшенню життєдіяльності населення і стабілізує суспільство. Соціальний захист має системний характер - у вигляді законодавче встановлених постійних грошових виплат, компенсацій з державного або місцевого бюджетів і періодичний – у вигляді одноразової грошової або матеріальної допомоги з різних фондів або окремих осіб, тощо. Велике значення має соціальний захист товаровиробників, які своєю працею створюють споживні вартості для розвитку добробуту країни [16, 137–141].

Розвиток України в сучасних умовах потребує орієнтуватися на європейські стандарти, будувати соціально-економічну політику держави та дії уряду її реалізації спрямований на покращення рівня життя. Соціальний захист в якому населення надійно захищено, це впевнений крок для досягнення процвітання країни та її суспільства. Питання соціального захисту населення на шляхах розвитку євроінтеграційних процесів є дуже актуальним, від нього залежить рівень життя та добробуту суспільства, духовне, матеріальне, соціальне благо, які впливають та підбурюють до зайнятості населення [16, 137–141].

Отже, відповідно до чинного Законодавства основними цілями системи соціального захисту є:

- забезпечення прав і свобод усім громадянам, незалежно від їх віку та статусу, які є гарантовані Конституцією України;
- вдосконалення соціального захисту соціально вразливих категорій (пенсіонери, малозабезпечені сім'ї, безробітні та інші);
- досягнення стабільно-хорошої демографічної ситуації в державі;
- подолання бідності та підвищення якості життя населення, зменшення кількості нижчого класу, шляхом сприяння та підтримки молодих підприємців;
- сприяння держави в адаптації осіб з інвалідністю та їх інтеграцію до повноцінного життя;

- покращення державної політики в галузі дітей та материнства, сприяння утвердженню благополучної та фінансово забезпеченої сім'ї;
- проведення пенсійної реформи, яка б передбачала утвердження трирівневої системи;
- забезпечення гідної реалізації соціальних прав усіх працюючих людей на установах та підприємствах [39].

РОЗДІЛ 2 ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

2.1. Правовий механізм соціального захисту населення

Система соціального захисту є сферою життєво-важливих інтересів населення, якісні і кількісні характеристики якої свідчать про рівень соціального, економічного, правового і культурного розвитку держави і суспільства. Особливості організації національної системи соціального захисту багато в чому визначає порядок в країні, міру згоди в суспільстві, а також стійкість і динаміку економічного і соціального розвитку [19].

Зміна соціальних взаємин у процесі трансформації соціального суспільства потребує відповідних реформ інституційної структури, коли певні інститути припиняють існування та формуються нові ефективніші у сучасних ринкових умовах. Це необхідно для сучасної української соціальної сфери загалом, що перебуває у процесі пошуку вагомих соціальних механізмів і відповідних їм форм інституційної організації соціально-економічної системи з метою подальшого збереження та розвитку виробництва соціальних благ, підтримання здоров'я нації, забезпечення соціального захисту населення на основі соціально прийняттого балансу розподілу національного прибутку [14; 37].

Соціальний інститут – це стійка форма організації спільної діяльності людей у вигляді організаційної структури або системи правил нормативно урегульованого порядку, в межах яких розподіляються соціальні ролі й статуси людей, котрі охоплені діяльністю відповідного інституту [37].

Система соціального захисту працівників включає широкий спектр компонентів і сегментів (елементів, форм, механізмів, систем і інститутів) [19]:

- окремі нормативно-правові елементи, які не враховуються в якійсь організації, а функціонують або самі по собі, або в комбінації з іншими

елементами. Наприклад, законодавчі норми трудового і соціального права (кодекс законів про працю, закони про пенсійне забезпечення і охорону здоров'я), які мають характер прямої дії: прийом і звільнення працівників, режими робочого часу, оплата наднормових і нічних робіт, захист праці жінок і підлітків, державне регулювання розмірів пенсій та грошової допомоги, а також норм медичної допомоги [19];

- механізми державного регулювання з соціального захисту, які включають окремі комбінації економічних, соціальних, правових і організаційних підсистем, покликаних забезпечувати певні функції і види (сегменти) захисту (захист доходів працівників, охорону і медицину праці і так далі) [19];

- інститути соціального захисту, що є організаційно-правовими структурами, призначеними виконувати цільові функції захисту відповідно до чітко певного юридичного статусу і економічних можливостей (обов'язкового і добровільного соціального страхування, соціальної допомоги, державного соціального забезпечення) [19].

Трактування соціального захисту населення як системного утворення дає змогу при його дослідженні охопити широке коло реальних об'єктів і суб'єктів, процесів та тенденцій, в тому числі абстрактних конструкцій. Воно віддзеркалює дві важливі властивості: по-перше цілісність у вигляді сукупності взаємопов'язаних елементів, по-друге, подільність, коли кожен елемент системи також є відповідною системою, але нижчого порядку [19].

Провідним органом виконавчої влади соціального захисту населення є Міністерство соціальної політики України. У своїй діяльності Міністерство керується Конституцією та законами України, актами Президента України й Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства України, а також Положенням про нього. У Положенні зазначено основні завдання, права, повноваження, чисельність та структура Міністерства соціальної політики, обов'язки Міністра соціальної політики та ін. [37]

До основних завдань Міністерства соціальної політики України відносять:

1. Забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері [55]:

- соціальної політики, загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування, волонтерської діяльності, пенсійного забезпечення та ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню [55];

- соціального захисту населення, зокрема осіб з інвалідністю, ветеранів праці, жертв нацистських переслідувань, дітей війни та жертв політичних репресій, громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; ветеранів військової служби в частині пенсійного забезпечення [55];

- соціального захисту ветеранів війни, осіб, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [77] в частині організації виплати їм разової грошової допомоги [55];

- виплат передбаченої законодавством соціальної стипендії студентам (курсантам) державних закладів вищої освіти, які навчаються за денною формою за державним замовленням [55];

- надання пільг з оплати житлово-комунальних послуг, твердого палива і скрапленого газу, а також житлових субсидій [55];

- сім'ї та дітей, оздоровлення та відпочинку дітей, усиновлення та захисту прав дітей [55];

- запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі [55];

- забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків [55];

- запобігання та протидії торгівлі людьми [55];

- надання соціальних послуг та проведення соціальної роботи [55];

- соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються, осіб, звільнених з військової служби [55];

- забезпечення державних соціальних стандартів та державних соціальних гарантій для населення [55];

- здійснення державного контролю за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки (державна допомога, пільги, житлові субсидії та інші виплати, що проводяться за рахунок державного бюджету, соціальні послуги) та за дотриманням прав дітей [55];

2. Забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері [55]:

- гуманітарної допомоги [55];

- здійснення державного нагляду у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності в частині забезпечення відповідності законодавству рішень правління Фонду соціального страхування [55];

- здійснення державного регулювання та нагляду за дотриманням норм Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [51] щодо призначення (перерахування) і виплати пенсій у солідарній системі та щодо взаємодії Пенсійного фонду України з Фондом соціального страхування [55].

Структур апарату Міністерства соціальної політики України складається з [30]:

1. Керівництво Міністерства [30]:

- Міністр;

- Перший заступник Міністра;

- Заступник Міністра;

- Заступник Міністра;

- Заступник Міністра з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації;

- Заступник Міністра з питань європейської інтеграції;

- Державний секретар.
2. Відділ забезпечення діяльності Міністра (патронатна служба) [30].
3. Директорат стратегічного планування, координації політики та євроінтеграції [30]:
- Експертна група з питань формування стратегій;
 - Експертна група з питань євроінтеграції;
 - Експертна група з питань прогнозування та соціального бюджету;
 - Експертна група з питань регіонального розвитку;
 - Експертна група з питань рівня життя та соціальних стандартів.
4. Директорат розвитку соціальних послуг та захисту прав дітей [30]:
- Експертна група з питань захисту прав окремих соціальних груп та людей похилого віку;
 - Експертна група з питань оздоровлення та відпочинку дітей;
 - Експертна група з питань підтримки вразливих верств населення;
 - Експертна група з питань розвитку альтернативних форм виховання;
 - Експертна група з питань реформування системи усиновлення та захисту прав дітей;
 - Експертна група з питань розвитку системи надання соціальних послуг;
 - Експертна група з питань протидії торгівлі людьми, домашньому насильству та гендерної рівності.
5. Директорат розвитку соціального страхування та пенсійного забезпечення [30]:
- Експертна група з питань солідарної системи пенсійного страхування;
 - Експертна група з питань накопичувальної системи пенсійного забезпечення;

– Експертна група з питань систем соціального страхування, страхових виплат і послуг.

6. Головне управління пенсійного забезпечення [30]:

- Відділ моніторингу та аналізу пенсійного забезпечення;
- Відділ координації з питань пенсійного забезпечення.

7. Директорат соціального захисту прав осіб з інвалідністю [30]:

- Експертна група з питань інтеграції, інклюзії та доступності;
- Експертна група з питань реабілітації;
- Експертна група з питань соціальних гарантій осіб з інвалідністю.

8. Директорат адресної соціальної підтримки населення та розвитку соціального інспектування [30]:

- Експертна група з питань соціальної допомоги;
- Експертна група з питань житлових субсидій та пільг;
- Експертна група з питань адміністрування соціальних програм;
- Експертна група з питань соціальної інспекції;
- Експертна група з питань соціального захисту окремих категорій населення.

9. Управління з питань гуманітарної допомоги, підвідомчих підприємств та установ [30]:

- Відділ підвідомчих підприємств та установ;
- Відділ з питань надання гуманітарної допомоги.

10. Управління нагляду [30]:

- Відділ нагляду за діяльністю Фонду соціального страхування;
- Відділ роз'яснювальної роботи.

11. Департамент фінансового забезпечення [30]:

- Відділ видатків та фінансування бюджетних установ;
- Відділ фінансування соціальних програм;
- Відділ фінансування соціальних виплат;
- Відділ організації бюджетування;

- Відділ організації та аналізу виконання бюджетних програм.
12. Департамент документального забезпечення [30]:
- Відділ по роботі з запитами на інформацію та взаємодії з УКЦ;
 - Відділ звернень та прийому громадян;
 - Відділ контролю виконання документів;
 - Відділ документального забезпечення.
13. Управління по роботі з персоналом [30]:
- Відділ управління персоналом;
 - Відділ добору персоналу;
 - Відділ розвитку персоналу.
14. Юридичний департамент [30]:
- Відділ правової експертизи;
 - Відділ координації правової роботи;
 - Відділ організації роботи щодо представництва в судових та інших органах державної влади;
 - Відділ організаційно-методичного забезпечення.
15. Управління адміністративного забезпечення [30]:
- Відділ публічних закупівель та управління майном;
 - Відділ з питань цивільного захисту та охорони праці.
16. Управління бухгалтерського забезпечення [30]:
- Відділ розрахунків;
 - Відділ бухгалтерського обліку та звітності;
 - Сектор обліку розрахунків з працівниками та оплати праці.
17. Відділ моніторингу за дотриманням європейських стандартів рівності [30].
18. Відділ взаємодії з засобами масової інформації та громадськістю [30].
19. Управління міжнародного співробітництва [30]:
- Відділ міжнародних договорів;

- Відділ міжнародного співробітництва та протоколу.

20. Департамент цифрової трансформації, інформаційних технологій та кібербезпеки [30]:

- Відділ кібербезпеки та захисту інформації;
- Відділ організації обміну та узагальнення інформації;
- Відділ адміністрування інформаційних систем та баз даних;
- Відділ інформаційних технологій та соціальних сервісів;
- Відділ цифрової трансформації та аналітики.

21. Управління організаційної роботи міністерства [30]:

- Відділ взаємодії з Кабінетом Міністрів України;
- Відділ забезпечення роботи керівництва міністерства;
- Відділ взаємодії з Верховною Радою України.

22. Відділ внутрішнього аудиту [30].

23. Відділ організаційної роботи заступників Міністра [30].

24. Сектор з питань запобігання та виявлення корупції [30].

25. Сектор мобілізаційної роботи [30].

26. Сектор режимно-секретної роботи [30].

Інституційне середовище здійснення політики соціального захисту населення визначає передусім ефективну діяльність Міністерства соціальної політики України, але передбачає також залучення до її реалізації інших міністерств. Так, Міністерство економічного розвитку і торгівлі також повинно враховувати певні аспекти управління соціальною сферою. Основними завданнями його мають бути [37]:

- створення економічних передумов розвитку державно-приватного партнерства;
- задіяння нових організаційно-економічних механізмів функціонування соціальних інститутів;
- формування економічної політики держави у тісному взаємозв'язку та взаємозалежності зі соціальною політикою [37].

В таблиці 2.1 ми виокремили нормативно-правові документи соціального захисту.

Таблиця 2.1

Законодавство у сфері соціального захисту

Назва нормативного документа	Характеристика нормативного документа
Конституція України	Верховна Рада України від імені Українського народу — громадян України всіх національностей, виражаючи суверенну волю народу, спираючись на багатовікову історію українського державотворення і на основі здійсненого українською нацією, усім Українським народом права на самовизначення, дбаючи про забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя, піклуючись про зміцнення громадянської злагоди на землі України та підтверджуючи європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України, прагнучи розвивати і зміцнювати демократичну, соціальну, правову державу, усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім та прийдешніми поколіннями, керуючись Актом проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року, схваленим 1 грудня 1991 року всенародним голосуванням, приймає цю Конституцію — Основний Закон України [18].
Про прожитковий мінімум	Цей Закон відповідно до статті 46 Конституції України [18] дає визначення прожитковому мінімуму, закладає правову основу для його встановлення, затвердження та врахування при реалізації державою конституційної гарантії громадян на достатній життєвий рівень [72].

Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття	Цей Закон, розроблений відповідно до Конституції України [18] та Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування [36], визначає правові, фінансові та організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття [52].
Про пенсійне забезпечення	Цей Закон відповідно до Конституції України [18] гарантує всім непрацездатним громадянам України право на матеріальне забезпечення за рахунок суспільних фондів споживання шляхом надання трудових і соціальних пенсій [70].
Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування	Цей Закон, розроблений відповідно до Конституції України [18] та Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування [36], визначає принципи, засади і механізми функціонування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, призначення, перерахунку і виплати пенсій, надання соціальних послуг з коштів Пенсійного фонду, що формуються за рахунок страхових внесків роботодавців, бюджетних та інших джерел, передбачених цим Законом, а також регулює порядок формування Накопичувального пенсійного фонду та фінансування за рахунок його коштів видатків на оплату договорів страхування довічних пенсій або одноразових виплат застрахованим особам, членам їхніх сімей та іншим особам, передбаченим цим Законом [51].
Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії	Цей Закон визначає правові засади формування та застосування державних соціальних стандартів і нормативів, спрямованих на реалізацію закріплених Конституцією України [18] та законами України основних соціальних гарантій [46].

Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування	Цей Закон відповідно до Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування [36] визначає правові, фінансові та організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування, гарантії працюючим громадянам щодо їх соціального захисту у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, вагітністю та пологами, у разі нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, охорони їхнього життя та здоров'я [53].
Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні	Цей Закон визначає основні засади державної політики щодо ветеранів праці, інших громадян похилого віку і спрямований на формування в суспільстві гуманного, шанобливого ставлення до них і забезпечення їх активного довголіття [68].
Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей	Цей Закон відповідно до Конституції України [18] визначає основні засади державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, встановлює єдину систему їх соціального та правового захисту, гарантує військовослужбовцям та членам їх сімей в економічній, соціальній, політичній сферах сприятливі умови для реалізації їх конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни та регулює відносини у цій галузі [74].
Про соціальний захист дітей війни	Цей Закон устанавлює правовий статус дітей війни і визначає основи їх соціального захисту та гарантує їх соціальну захищеність шляхом надання пілг і державної соціальної підтримки [73].
Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування	Цей Закон визначає правові та організаційні засади забезпечення збору та обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, умови та порядок його нарахування і

	сплати та повноваження органу, що здійснює його збір та ведення обліку [65].
Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування	Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування відповідно до Конституції України [18] визначають принципи та загальні правові, фінансові та організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування громадян в Україні [36].
Про державну допомогу сім'ям з дітьми	Цей Закон відповідно до Конституції України [18] встановлює гарантований державою рівень матеріальної підтримки сімей з дітьми шляхом надання державної грошової допомоги з урахуванням складу сім'ї, її доходів та віку дітей і спрямований на забезпечення пріоритету державної допомоги сім'ям з дітьми у загальній системі соціального захисту населення [47].
Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю	Цей Закон визначає правові засади надання державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю, а також надання державної соціальної допомоги на догляд [50].
Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям	Цей Закон спрямований на реалізацію конституційних гарантій права громадян на соціальний захист - забезпечення рівня життя не нижчого від прожиткового мінімуму шляхом надання грошової допомоги найменш соціально захищеним сім'ям і сприяння їх економічній самостійності [48].
Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю	Цей Закон відповідно до Конституції України [18] гарантує особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю право на матеріальне забезпечення за рахунок коштів Державного бюджету України та їх соціальну захищеність шляхом встановлення

	державної соціальної допомоги на рівні прожиткового мінімуму [49].
Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту	Цей Закон визначає правовий статус ветеранів війни, забезпечує створення належних умов для їх життєзабезпечення, сприяє формуванню в суспільстві шанобливого ставлення до них [77].
Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи	Цей Закон визначає основні положення щодо реалізації конституційного права громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, на охорону їх життя і здоров'я та створює єдиний порядок визначення категорій зон радіоактивно забруднених територій, умов проживання і трудової діяльності на них, соціального захисту потерпілого населення [78].
Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні	Цей Закон визначає основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні і гарантує їм рівні з усіма іншими громадянами можливості для участі в економічній, політичній і соціальній сферах життя суспільства, створення необхідних умов, які дають можливість особам з інвалідністю ефективно реалізувати права та свободи людини і громадянина та вести повноцінний спосіб життя згідно з індивідуальними можливостями, здібностями і інтересами [67].
Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей	Цей Закон визначає загальні засади соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей, забезпечує правове регулювання відносин у суспільстві, які спрямовані на реалізацію бездомними особами і безпритульними дітьми прав і свобод, передбачених Конституцією [18] та законодавством України, створює умови для діяльності громадських та благодійних організацій, що працюють у сфері соціального захисту населення [66].

Про соціальні послуги	Цей Закон визначає основні організаційні та правові засади надання соціальних послуг, спрямованих на профілактику складних життєвих обставин, подолання або мінімізацію їх негативних наслідків, особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах [66].
Про пенсії за особливі заслуги перед Україною	Цей Закон передбачає встановлення громадянам, які мають значні заслуги у сфері державної, громадської або господарської діяльності, досягнення у галузі науки, культури, освіти, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту тощо, пенсій за особливі заслуги перед Україною [69].
Про відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою	Цей Закон визначає статус осіб, депортованих за національною ознакою, встановлює гарантії держави щодо відновлення їхніх прав, принципи державної політики та повноваження органів державної влади, органів місцевого самоврядування щодо відновлення прав цих осіб [44].
Про гарантії держави щодо виконання судових рішень	Цей Закон встановлює гарантії держави щодо виконання судових рішень та виконавчих документів, визначених Законом України "Про виконавче провадження" [42], та особливості їх виконання [45].
Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям	Цей Порядок визначає умови призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям (далі - державна соціальна допомога), передбаченої Законом України "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям" [48], перелік документів, необхідних для призначення такої допомоги, а також підстави для припинення її виплати [63].

Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми	Цей Порядок визначає умови призначення і виплати таких видів державної допомоги сім'ям з дітьми, передбачених Законом України "Про державну допомогу сім'ям з дітьми" [47; 62].
Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю і державної соціальної допомоги на догляд	Цей Порядок визначає умови призначення, надання і виплати: державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю; державної соціальної допомоги на догляд [64].
Про підвищення рівня соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи	Цей Порядок визначає механізм обчислення пенсій по інвалідності, що настала внаслідок каліцтва чи захворювання, і пенсій у зв'язку з втратою годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи відповідно до статей 54, 57 і 59 Закону України "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи" [78], а також визначення заробітної плати (доходу) для їх обчислення. Пенсії за бажанням осіб можуть призначатися виходячи із заробітної плати (доходу), одержаної за роботу в зоні відчуження в 1986-1990 роках, у розмірі відшкодування фактичних збитків [71].
Про затвердження Порядку погашення заборгованості за рішеннями суду, виконання яких гарантується державою	Цей Порядок визначає механізм обліку виконавчих документів та судових рішень [61].
Питання погашення заборгованості з пенсійних виплат за рішеннями суду	Цей Порядок визначає механізм погашення заборгованості, що утворилася внаслідок нарахування (перерахунку) пенсійних виплат на виконання судових рішень, за рахунок коштів, передбачених у державному бюджеті Пенсійному фонду України на цю мету [40].

<p>Про затвердження Порядку забезпечення осіб з інвалідністю автомобілями</p>	<p>Цей Порядок визначає механізм забезпечення легковими автомобілями, зазначеними в абзаці сьомому статті 1 Закону України "Про автомобільний транспорт" [41] осіб з інвалідністю, зокрема дітей з інвалідністю, які мають право на їх отримання безоплатно або на пільгових умовах, є громадянами України і місце проживання яких зареєстровано в Україні в установленому законодавством порядку [58].</p>
<p>Про затвердження Порядку забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю та інших окремих категорій населення і виплати грошової компенсації вартості за самостійно придбані технічні та інші засоби реабілітації, переліків таких засобів</p>	<p>Цей Порядок визначає механізм: безоплатного забезпечення осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю та інших окремих категорій населення засобами реабілітації; виплати особам з інвалідністю, дітям з інвалідністю та іншим окремим категоріям населення грошової компенсації вартості за самостійно придбані засоби реабілітації (далі - компенсація); безготівкового перерахування коштів підприємствам, що виконали індивідуальні заявки осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю та інших окремих категорій населення на виготовлення засобів реабілітації, надання послуг з їх ремонту [60].</p>
<p>Про затвердження Порядку забезпечення санаторно-курортними путівками деяких категорій громадян структурними підрозділами з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві держадміністрацій, виконавчими органами міських, районних у містах (у разі їх утворення (крім м. Києва) рад</p>	<p>Цей Порядок визначає механізм забезпечення структурними підрозділами з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві держадміністрацій, виконавчими органами міських, районних у містах (у разі їх утворення (крім м. Києва) рад санаторно-курортними путівками осіб відповідно до Законів України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" [77], "Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні" [67], а також механізм забезпечення пільговим санаторно-курортним лікуванням осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи</p>

	<p>внаслідок збройної агресії проти України, визначених статтею 4 Закону України “Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей” [75], та виплати їм компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування [59].</p>
<p>Про затвердження Порядку виплати грошової компенсації вартості санаторно-курортного лікування деяким категоріям громадян</p>	<p>Цей Порядок визначає механізм виплати грошової компенсації замість санаторно-курортної путівки та компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування, передбачених Законами України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" [77], та "Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні" [57; 68].</p>
<p>Про затвердження Порядку використання коштів державного бюджету для виконання програм, пов'язаних із соціальним захистом громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи</p>	<p>Цей Порядок визначає механізм використання, обліку, звітності і контролю за використанням коштів державного бюджету для виконання програм, пов'язаних із соціальним захистом громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, головним розпорядником яких є Мінсоцполітики [56].</p>
<p>Деякі питання санаторно-курортного лікування та відпочинку громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи</p>	<p>Цей Порядок визначає механізм надання щорічної грошової допомоги для компенсації вартості санаторно-курортних путівок або путівок на відпочинок через безготівкове перерахування санаторно-курортним закладам та закладам відпочинку, які мають ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, здійснення громадянами, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, доплати за надання додаткових послуг за рахунок власних коштів у разі недостатності суми грошової допомоги, а також виплати зазначеним громадянам</p>

	грошової компенсації у розмірі середньої вартості путівки в Україні [10].
Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива	Це Положення визначає умови призначення та порядок надання громадянам житлових субсидій [76].
Про виплату одноразової винагороди жінкам, яким присвоєно почесне звання України "Мати-героїня", та одноразової матеріальної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми	Цей Порядок визначає механізм виплати одноразової винагороди жінкам, яким присвоєно почесне звання України "Мати-героїня" відповідно до Закону України "Про державні нагороди України" [43].

Як зазначає С. Батажок: «У ринкових умовах держава є не лише арбітром та інституційним суб'єктом узгодження соціально-класових інтересів різних суспільних верств населення, а вона є базовим інститутом суспільства, який унаслідок реалізації положень соціально-економічної політики забезпечує необхідний соціально-економічний захист населення, зокрема шляхом перерозподілу доходів та надання конкретним верствам відповідних соціально-економічних гарантій» [3].

Отже, найважливішим інститутом системи соціального захисту населення є держава.

2.2. Проблеми в реалізації соціальної політики та шляхи їх вирішення

Комплекс проблем соціального захисту населення України можна розглядати крізь призму стану суспільства, ринкових відносин, коли нові

реалії громадського та економічного життя замінюються. Особливістю цього періоду є відставання розвитку нормативної бази та стандартів правового регулювання повсякденних потреб суспільства [35].

Економічні перетворення, що відбуваються на сучасному етапі становлення української державності, а також процеси демократизації та розбудови громадянського суспільства супроводжуються змінами в соціальній сфері, соціальній політиці, діяльності різних соціальних інститутів. Нові суспільні відносини значною мірою впливають на становлення соціальної роботи як професійної діяльності. Її розвиток базується на інтеграції зусиль, засобів і можливостей різних державних і неурядових організацій на всіх рівнях. Сучасна парадигма соціальної роботи, яка базується на інтегрованому підході, спрямована на координацію, ефективність і продуктивність соціальних послуг [15].

Більшість населення в сучасних умовах на фоні низького рівня доходів, високих темпів інфляції, різкого підвищення цін на товари та тарифів на житлово-комунальні послуги не може реалізувати свої соціально-економічні інтереси, зберегти чи підвищити соціальний статус, отримати кваліфіковану медичну допомогу та якісну освіту. Усе це блокує широку соціальну мобільність, звужує перспективи економічного зростання, суспільного відтворення та стійкого соціального розвитку суспільства [35].

Реалізація соціальної політики є однією з основних функцій держави. Ситуація, що склалася, вимагає застосування негайних заходів з оптимізації соціального захисту населення України в руслі соціальної політики, яка передбачає впровадження інноваційних соціальних технологій, застосування нових методів організації соціальної роботи, використання альтернативних джерел надання та фінансування соціальних послуг, формування комплексної системи соціального захисту тощо. Соціальна політика є знаряддям реалізації системи соціального захисту населення. Наявність досконалої, дієвої та ефективної системи соціального захисту є показником рівня розвитку

держави, її відповідності вимогам часу, а також рівня добробуту населення країни [35].

Реалізація заходів соціальної політики залежить від суб'єктів, які її реалізують. До них належать як система органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, так і працівники, які виконують соціальну роботу, а саме надають соціальну допомогу різним категоріям населення [28, с. 184-187].

Суб'єктами реалізації соціальної роботи є також конкретні працівники, які у непростих життєвих ситуаціях надають підтримку особам, що в них опинилися.

Суб'єкти соціальної роботи мають на меті здійснення соціальної політики держави, розв'язання завдань шляхом забезпечення населення необхідними життєвими благами, сприяння нормалізації соціально-психологічних взаємин, розвитку самостійності членів суспільства в розв'язанні різноманітних проблем, пов'язаних з умовами праці, побуту, дозвілля, охорони здоров'я, безпеки життєдіяльності тощо [15].

Адміністративно-правовий статус цих суб'єктів складає систему закріплених прав, обов'язків та гарантій їх реалізації, які закріплені у законодавстві. Поряд з цим в умовах постійних соціально-економічних та політичних змін проблематика удосконалення діяльності та адміністративно-правового статусу системи органів, що реалізують державну соціальну політику залишається актуальною [28, с. 184-187].

На державному рівні в системі соціального захисту існують такі групи проблем [35]:

- недосконалість нормативно-правової бази щодо реформування системи соціального захисту населення [35];
- необхідність структурних змін у програмах, спрямованих на підвищення адресності соціальної допомоги, в тому числі за рахунок скасування пільг, наданих багатьом категоріям громадян незалежно від їх матеріального становища, або встановлення там, де можливо, нового порядку надання соціальної допомоги, що базується на перевірці доходів [35];

– відсутність взаємоузгодження різних програм соціальної допомоги, наприклад програм дитячих допомог, житлових субсидій і соціальної допомоги родинам [35];

– складність переходу до єдиної системи грошових трансфертів у рамках мультипрограмної системи соціального захисту населення [35].

Одним із суб'єктів державної соціальної політики є Державна служба зайнятості. Державна служба зайнятості створена з метою реалізації державної політики зайнятості, професійної орієнтації, підготовки та перепідготовки, працевлаштування та соціальної підтримки тимчасово не працюючих громадян [54].

Державна служба зайнятості є єдиною в українському суспільстві державною установою, яка на засадах соціального страхування виконує на безоплатній основі посередницькі функції між роботодавцями та тими, хто шукає роботу, забезпечуючи реалізацію конституційного права незайнятих громадян на соціальний захист від безробіття [28, с. 184-187].

Підвищення ефективності державної служби зайнятості в Україні неможливе без ефективної державної політики, яка має бути спрямована на забезпечення гнучкості ринку, зміну професійної кваліфікаційної структури робочої сили, підвищення мобільності працівників, регулювання сегменту неповної зайнятості населення, а також стимулювання трудової активності населення та попиту на працю [20; 28, с. 184-187].

Ще одним суб'єктом реалізації державної соціальної політики є Пенсійний фонд. Пенсійний фонд України є ключовою інституцією, діяльність якої безпосередньо впливає на стабільність функціонування державних фінансів. Пенсійний фонд України бере участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері пенсійного страхування, забезпечує збирання та акумулювання страхових внесків, повне і своєчасне фінансування витрат на виплату пенсій і допомоги на поховання і здійснює контроль за цільовим використання коштів [28, с. 184-187].

Одним із напрямків вирішення проблеми пенсійного забезпечення виступає впровадження недержавного пенсійного страхування. В її основу покладено принцип, згідно з яким формування пенсійних накопичень задля отримання громадянами пенсійних виплат здійснюється на засадах добровільних внесків громадян, роботодавців та їхніх об'єднань у порядку та на умовах, які передбачені законодавчими актами щодо недержавного пенсійного забезпечення [28, с. 184-187].

Негативною соціально-економічною проблемою, від вирішення якої залежить стан соціального захисту населення, є зростання рівня безробіття, що загрожує несприятливими соціальними наслідками. Аналіз свідчить, що сьогодні збільшується чисельність населення, яке протягом тривалого часу не мало роботи. Подовження термінів безробіття є дуже небезпечним соціально-економічним процесом, який свідчить про тенденцію його переходу в застійну форму. Це негативно впливає на потенційний професійно-кваліфікаційний рівень безробітних, тому що допустимий термін пошуку роботи, коли ще не почалася втрата кваліфікації, навичок та звичок працювати, становить 3 місяці [35].

Найбільш важливим фактором на сучасному етапі реформування економіки є підвищення ефективності управління зайнятістю населення через вдосконалення адміністративно-правових і соціально-економічних механізмів. Це, насамперед, розробка нових та доповнення існуючих законодавчих актів про працю, визначення компетенції органів державного управління різних рівнів у здійсненні політики зайнятості населення. Це і включення нових економічних механізмів, спрямованих на створення матеріальних умов для функціонування державних гарантій у сфері зайнятості населення, таких як цільове фінансування, пільгове кредитування та надання додаткових пільг суб'єктам господарювання, що забезпечують розширення масштабів виробництва, створення нових робочих місць, підвищення зайнятості населення [2; 35].

Отже, підсумовуючи вищенаведене ми можемо зробити висновки, що соціальна політика потребує змістовних дій представників усіх гілок влади, громадського об'єднання, спрямованих на забезпечення добробуту та гідного рівня життя.

ВИСНОВКИ

Кваліфікаційна робота привчена проблемі нормативно-правового забезпечення соціального захисту в Україні. Реалізований аналіз дозволив сформулювати наступні висновки:

1. На основі теоретичного аналізу досліджуваної проблеми простежено й узагальнено сутність соціального захисту в Україні.

У дослідженні визначено, що соціальний захист є невід'ємною складовою політики держави, у механізмі державного управління надає підтримку потребуючим, забезпечує соціальний клімат.

Доведено, що соціальний захист населення є основою соціальної політики держави, яка здійснюється в усіх країнах світу, соціальний захист виступає, як необхідний елемент функціонування розвиненої держави.

2. Проаналізувавши основи соціального захисту вразливих категорій населення, встановлено, що відповідно до чинного законодавства основними цілями системи соціального захисту є забезпечення прав і свобод громадянам, незалежно від віку та статусу; вдосконалення соціального захисту соціально вразливих категорій; досягнення стабільної демографічної ситуації; подолання бідності та підвищення якості життя населення; покращення державної політики; проведення пенсійної реформи; забезпечення реалізації соціальних прав усіх працюючих людей.

3. Аналіз правового механізму соціального захисту населення виявив, що система соціального захисту є сферою важливих життєвих інтересів населення.

Визначено, що провідним органом виконавчої влади соціального захисту населення є Міністерство соціальної політики України, яке у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України й Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства України, а також Положенням про нього. Охарактеризовано основні завдання

соціальної політики України. Схарактеризовано структуру апарату Міністерства соціальної політики України.

Виокремлено основні нормативно-правові документи соціального захисту до яких ми віднесли. Визначено, що найважливішим інститутом системи соціального захисту населення є держава.

4. Досліджуючи проблеми в реалізації соціальної політики та шляхи їх вирішення визначено, що на сучасному етапі становлення української державності супроводжуються змінами в соціальній сфері, соціальній політиці, діяльності різних соціальних інститутів.

Визначено, що суб'єкти соціального забезпечення мають на меті здійснення соціальної політики держави, розв'язання завдань шляхом забезпечення населення необхідними життєвими благами, сприяння нормалізації соціально-психологічних взаємин, розвитку самостійності членів суспільства в розв'язанні різноманітних проблем.

З'ясовано, що соціальна політика потребує змістовних дій представників усіх гілок влади, громадського об'єднання, спрямованих на забезпечення добробуту та гідного рівня життя.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми. Перспективу подальших наукових пошуків убачаємо в теоретичному осмисленні процесу формування правової грамотності об'єктів суб'єктів реалізації державної соціальної політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамов Л. К. Центр місцевої активності для розвитку громад. Кіровоград: ІСКМ, 2012. 144 с.
2. Бабиніна Л. Компенсаційна модель оплати праці: теорія, методологія і корпоративний досвід : авто-реф. дис. ... докт. екон. наук : спец. 08.00.05 «Економіка та управління народним господарством (економіка праці)». Київ, 2012. 55 с.
3. Батажок С. Г. Соціально-економічні гарантії в умовах ринкової трансформації : дис...канд. екон. наук: 08.00.01. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2007. 201 с.
4. Білик Р. Р. Механізми та інструменти забезпечення економічної безпеки регіонів України в процесі децентралізації. Бізнес Інформ. 2015. № 9. С. 67–72.
5. Вапнярчук Н. Нормативно-правове забезпечення соціального захисту працівників Національної поліції України: сьогодні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 6. С. 135–139. <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/273559>
6. Гігіс Т. П., Чемерис Є. Т., Антонова В. І., Носаньова А. С. Дослідження сучасного рівня соціального захисту населення в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. No 1 (59). С. 116–122. URL: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-1\(59\)-116-122](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-1(59)-116-122).
7. Голубенко Т. О. Нормативно-правове забезпечення соціально-правового захисту людей похилого віку України як передумова здійснення патронажної роботи: теоретичні аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Педагогіка. Соціальна. Ужгород : Говерла*, 2016. – Вип. 2 (39). – С. 55-57.
8. Гудзь А. О. Система соціального захисту України та місце в ній недержавного соціального забезпечення. *Науковий вісник Міжнародного*

гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція». 2019. № 40. С. 106–109. URL: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2019.40.24>.

9. Дерега В. В. Соціальна і гуманітарна політика : посібник. Чорноморськ : ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. 146 с. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/index.php?m=2&b=315>.
<https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/posibnuku/315/10.pdf>

10. Деякі питання санаторно-курортного лікування та відпочинку громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи : Постанова Каб. Міністрів України від 23.11.2016 р. № 854 : станом на 24 квіт. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/854-2016-п#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

11. Дубич К. В. Історія і теорія соціального забезпечення в Україні та за кордоном: навчальний посібник. Львів. 2017. 272 с.;

12. Дутчак А. В. Соціальне забезпечення громадян: сучасний стан та перспективи розвитку. Молодий вчений. Чернівці, 2017. № 5 (45). С. 568-572.

13. Зверева І. Д., Кияниця З. П., Кузьмінський В. О., Петрочко Ж. В. Оцінка потреб дитини та її сім'ї: від теорії до практики: навчальний посібник: у 2-х частинах. Київ, 2010. Ч. I. 224 с.;

14. Іващенко Т.О. Напрями удосконалення інституційного забезпечення функціонування механізму соціально-економічного захисту. *Економіка та держава*. – 2010. – № 2. – С. 75–79.;

15. Інтегровані соціальні служби: теорія, практика, інновації: Навч.-метод. комплекс / Автор.-упоряд.: О. В. Безпалько, І. Д. Зверева, З. П. Кияниця, В. О. Кузьмінський та інші. / За заг. ред.: І. Д. Звереві, Ж. В. Петрочко – К.: Фенікс, 2007. - 528 с

16. Капітан О. І. Розвиток соціальної сфери України в умовах євроінтеграційних процесів. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2019. № 23. С. 137–141. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/212>.

17. Клименко А. Л. Соціальний захист і соціальне забезпечення в умовах євроінтеграції України: окремі аспекти. *Теорія і практика правознавства*. 2017. № 2 (12).

18. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

19. Корецька Т. К. Механізми виконання регіональних програм соціального захисту населення : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Львів, 2020. 243 с. URL: <https://nuczu.edu.ua/images/topmenu/science/spetsializovani-vcheni-rady/disKoretska.pdf>.

20. Кравцова Н.В. Шляхи підвищення ефективності Державної служби зайнятості URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/1973?locale=en>

21. Кравченко О. О. Соціальне обслуговування і соціальне забезпечення як основі форми надання соціальних послуг. *Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія*. 2018. № 1 (11). С. 167–172. http://journals.stu.cn.ua/problemy_sotsialnoyi_roboty/article/view/133793

22. Кравченко О., Кучер Г. Соціальний захист учасників АТО/ООС та їхніх сімей на рівні громади. *Social Work and Education*. 2022. № 9(2). С. 197–209. URL: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.22.2.2>.

23. Кучер Г. М. Соціальна робота з вразливими категоріями населення в умовах територіальної громади : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Умань, 2019. 301 с. URL: <https://nauka.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/Дисертація-Кучер.pdf>.

24. Лукашикевич В. Соціальний захист населення України в сучасних умовах: економічні засади. URL: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik2/fail/Lukashchykevych.pdf

25. Малюга Л. Ю. Соціальне забезпечення населення у Франції: зміст та шляхи вдосконалення соціального законодавства України. *Прикарпатський*

http://www.pjv.nuoua.od.ua/v1_2019/22.pdf

26. Маршавін Ю. М. Регулювання ринку праці України: теорія і практика системного підходу : монографія. Київ : Альтерпрес, 2011. 396 с.

27. Матвієнко І. Л. Фінансування соціально вразливих верств населення: теоретичні аспекти дослідження. *Економічний вісник університету*. 2017. № 34/1. С. 274–282.

28. Медяник В. А. Шляхи удосконалення адміністративно-правового статусу та діяльності окремих суб'єктів реалізації державної соціальної політики. *Держава та регіони*. 2019. № 1. С. 184–187.
http://law.stateandregions.zp.ua/archive/1_2019/35.pdf

29. Міністерство соціальної політики України. Обговорення проектів нормативно-правових актів - Міністерство соціальної політики України. *Міністерство соціальної політики України*. URL: <https://www.msp.gov.ua/projects/586/> (дата звернення: 10.05.2023).

30. Міністерство соціальної політики України. Структура апарату Міністерства - Міністерство соціальної політики України. *Міністерство соціальної політики України*. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/struktura-centralnogo-aparatu-ministerstva.html> (дата звернення: 10.05.2023).

31. Міністерство соціальної політики України. *Міністерство соціальної політики України*. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/21537.html> (дата звернення: 10.05.2023).

32. Мінсоцполітики: 12 дітей з центру соціально-психологічної допомоги евакуйовані з небезпечних районів Києва. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minsocpolitiki-12-ditej-z-centru-socialno-psihologichnoyi-dopomogi-evakujuvani-z-nebezpechnih-rajoniv-kiyeva>.

33. Міщенко Л. О. Сучасний стан соціального захисту та соціального забезпечення населення в Україні в умовах децентралізації: напрями подальшого розвитку. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2017. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5867>.

34. Молоченко І. А. Нормативно-правове забезпечення життєдіяльності людей з інвалідністю в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2021. № 1(48). С. 280–283. URL: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.48.280-283>.
35. Назарова А. В. Формування та реалізація системи соціального захисту працівників (на прикладі Хмельницького відділення АТ «А-Банк») : дипломна робота магістра : 051 Економіка. Хмельниц. нац. ун-т. Хмельницький, 2021. 120 с.
36. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 14.01.1998 р. № 16/98-ВР : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-вр#Text> (дата звернення: 10.05.2023).
37. Павлова Л. О. Політико-економічний аналіз системи соціального захисту населення в Україні : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.01. Львів, 2015. 230 с. URL: https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/12/dis_pavlova.pdf.
38. Павлюк Т., Демченко О. Соціальний захист – складова частина соціальної політики. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 2 (13). С. 246–250.
39. Павлюк Т., Павлюк І. Система соціального захисту найбільш вразливих верств населення в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-63>.
40. Питання погашення заборгованості з пенсійних виплат за рішеннями суду : Постанова Каб. Міністрів України від 22.08.2018 р. № 649 : станом на 22 лип. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2018-п#Text> (дата звернення: 10.05.2023).
41. Про автомобільний транспорт : Закон України від 05.04.2001 р. № 2344-III : станом на 23 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2344-14#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

42. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII : станом на 6 трав. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

43. Про виплату одноразової винагороди жінкам, яким присвоєно почесне звання України "Мати-героїня", та одноразової матеріальної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми : Постанова Каб. Міністрів України від 28.02.2011 р. № 268 : станом на 24 квіт. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2011-п#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

44. Про відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою : Закон України від 17.04.2014 р. № 1223-VII : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1223-18#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

45. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень : Закон України від 05.06.2012 р. № 4901-VI : станом на 19 лип. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4901-17#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

46. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України від 05.10.2000 р. № 2017-III : станом на 4 трав. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

47. Про державну допомогу сім'ям з дітьми : Закон України від 21.11.1992 р. № 2811-XII : станом на 16 верес. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

48. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям : Закон України від 01.06.2000 р. № 1768-III : станом на 16 верес. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1768-14#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

49. Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю : Закон України від 16.11.2000 р. № 2109-III : станом на 16 верес. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2109-14#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

50. Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю : Закон України від 18.05.2004 р. № 1727-IV : станом на 16 верес. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1727-15#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

51. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV : станом на 15 квіт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

52. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття : Закон України від 02.03.2000 р. № 1533-III : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

53. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

54. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI : станом на 29 квіт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

55. Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України : Постанова Каб. Міністрів України від 17.06.2015 р. № 423 : станом на 12 лип. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-п#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

56. Про затвердження Порядку використання коштів державного бюджету для виконання програм, пов'язаних із соціальним захистом громадян,

які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи : Постанова Каб. Міністрів України від 20.09.2005 р. № 936 : станом на 1 січ. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/936-2005-п#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

57. Про затвердження Порядку виплати грошової компенсації вартості санаторно-курортного лікування деяким категоріям громадян : Постанова Каб. Міністрів України від 17.06.2004 р. № 785 : станом на 24 трав. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/785-2004-п#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

58. Про затвердження Порядку забезпечення осіб з інвалідністю автомобілями : Постанова Каб. Міністрів України від 19.07.2006 р. № 999 : станом на 14 лют. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/999-2006-п#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

59. Про затвердження Порядку забезпечення санаторно-курортними путівками деяких категорій громадян структурними підрозділами з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві держадміністрацій, виконавчими органами міських, районних у містах (у разі їх утворення (крім м. Києва) рад : Постанова Каб. Міністрів України від 22.02.2006 р. № 187 : станом на 14 лют. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187-2006-п#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

60. Про затвердження Порядку забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю та інших окремих категорій населення і виплати грошової компенсації вартості за самостійно придбані технічні та інші засоби реабілітації, переліку таких засобів : Постанова Каб. Міністрів України від 05.04.2012 р. № 321 : станом на 1 січ. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/321-2012-п#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

61. Про затвердження Порядку погашення заборгованості за рішеннями суду, виконання яких гарантується державою : Постанова Каб.

Міністрів України від 03.09.2014 р. № 440 : станом на 12 лют. 2020 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-2014-п#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

62. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми : Постанова Каб. Міністрів України від 27.12.2001 р. № 1751 : станом на 20 квіт. 2023 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1751-2001-п#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

63. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям : Постанова Каб. Міністрів України від 24.02.2003 р. № 250 : станом на 20 квіт. 2023 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250-2003-п#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

64. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю і державної соціальної допомоги на догляд : Постанова Каб. Міністрів України від 02.04.2005 р. № 261 : станом на 25 січ. 2023 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2005-п#Text> (дата звернення: 10.05.2023). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2005-%D0%BF#Text>

65. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 р. № 2464-VI : станом на 1 трав. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

66. Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей : Закон України від 02.06.2005 р. № 2623-IV : станом на 1 груд. 2021 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-15#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

67. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21.03.1991 р. № 875-XII : станом на 6 листоп. 2022 р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

68. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні : Закон України від 16.12.1993 р. № 3721-ХІІ : станом на 1 січ. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3721-12#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

69. Про пенсії за особливі заслуги перед Україною : Закон України від 01.06.2000 р. № 1767-ІІІ : станом на 1 січ. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1767-14#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

70. Про пенсійне забезпечення : Закон України від 05.11.1991 р. № 1788-ХІІ : станом на 14 серп. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

71. Про підвищення рівня соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи : Постанова Каб. Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1210 : станом на 1 груд. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1210-2011-п#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

72. Про прожитковий мінімум : Закон України від 15.07.1999 р. № 966-ХІV : станом на 20 січ. 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

73. Про соціальний захист дітей війни : Закон України від 18.11.2004 р. № 2195-ІV : станом на 20 січ. 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2195-15#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

74. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 р. № 2011-ХІІ : станом на 23 груд.

2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

75. Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей : Закон України від 26.01.2022 р. № 2010-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2010-20#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

76. Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива : Постанова Каб. Міністрів України від 21.10.1995 р. № 848 : станом на 20 квіт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-95-п#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

77. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 р. № 3551-ХІІ : станом на 15 квіт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

78. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи : Закон України від 28.02.1991 р. № 796-ХІІ : станом на 1 січ. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

79. Реут А. Система соціальних послуг для вразливих верств населення: новітні тенденції та інновації. *Демографія та соціальна економіка*. 2008. № 1. С. 190–200.

80. Руженський М. М. Трансформація інститутів соціального захисту населення в транзитивній економіці : дис. ... докт. екон. наук : 08.00.01. ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». Київ, 2016. 411 с.

81. Славкова О. П. Розвиток сільських територій: теорія, методологія, практика: монографія. Суми, 2010. 330 с.;
82. Слюсаренко К. В., Садовенко М. М. Соціальна політика ЄС: сучасні виклики та перспективи. Економічний аналіз. 2017. Т. 27, № 1. С. 80–90. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2017_27%281%29_12
83. Смирнова І., Лихошва О., Рак Н., Горієва Л. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми в Україні. Економічний вісник Донбасу. 2020. № 3(61). URL: <http://evd.luguniv.edu.ua/index.php/evd/article/view/190>
84. Соціальний захист вразливих категорій осіб. *Яремчанська міська рада - вітаємо на офіційному веб-сайті*. URL: <https://yaremchamiskrada.gov.ua/news/1647330039/> (дата звернення: 10.05.2023).
85. Соціальний захист і війна в Україні (24 лютого – 30 квітня 2022). Cedoss. URL: <https://cedos.org.ua/researches/soczialnyj-zahyst-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-30-kvitnya-2022/> (дата звернення: 10.05.2023).
86. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми в Україні / І. І. Смирнова та ін. *Економічний вісник донбасу*. 2020. № 3 (61). С. 205–212. URL: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-3\(61\)-205-212](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-3(61)-205-212).
87. Сташків, Б. І. Право соціального забезпечення. Загальна частина : навчальний посібник. Чернігів : ПАТ "ПВК" "Десна", 2016.- 692 с.
88. Стельмашук Ю. Особливості зарубіжного досвіду реалізації соціально-гуманітарної політики. Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Управління». 2016. Вип. 3. С. 174–184.
89. Тімофєєва М. І. Сутність соціального захисту населення. *Вісник Всеукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2016. № 6 (230). С. 169–174.
90. Троценко Н. Є. Методика організації ресурсних центрів для соціальних працівників (на прикладі Київського ресурсного центру імені Андрія Муравйова-Апостола). Науковий вісник Донбасу. 2010. № 4. С. 125–137.;

91. Устинов С. О. Співвідношення термінів «соціальний захист» та «соціальне забезпечення». *Юридична наука і практика*. 2011. (№ 2). 56 с.
92. Філіпчук В. Р. Соціальний захист населення: зміст категорії та відповідність викликам глобалізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 20. С. 106–110.
93. Флорескул Н. Система соціального захисту населення як чинник формування соціальної держави. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2009. № 2 (64). С. 34–46.
94. Халамендик В. Б. Інфраструктура соціальної роботи: теоретико-методологічний аналіз: монографія. Запоріжжя. 2006. 262 с.
95. Холодніцький А. М. Сучасний стан соціального захисту в Україні. м. Житомир, 17 трав. 2017 р. Житомир, 2017. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/06/233.pdf>.
96. Чвертко Л. А. Соціальне страхування як складова вітчизняної системи соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. *Економічні горизонти*. 2022. № 4(22). С. 51–66. URL: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.4\(22\).2022.267018](https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(22).2022.267018).
97. Швалб Ю. Теоретико-методологічні засади визначення базових категорій соціальної роботи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: психологія. педагогіка. соціальна робота*. 1/2010. С. 64–68
98. Шевченко О., Хоруженко Н., Яртемик Т. Політика організації соціального захисту вразливих категорій населення та молоді в умовах територіальної громади. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2021. № 5. С. 111–116. URL: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-5-19>.
99. Шумна, Л. П. Організаційно-правові форми соціального забезпечення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету* : Серія: Право / голов. ред. Ю.М. Бисага. – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. – Вип. 24. Т. 2. – С. 205–208.

100. Bonilla G.A., Gruat J.V. Social Protection: A Life Cycle Continuum Investment For Social Justice, Poverty Reduction And Sustainable Development. Geneva: International Labour Office, 2003. 57 p.

101. Ukrinform. З Донецької області евакуювали 166 дітей. *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3412984-z-doneskoi-oblasti-evakuuvali-166-ditej.html> (дата звернення: 10.05.2023).